ԱԶԳԱՍԷՐ

Հրատարակի յամենայն շաբաթ որ յաւուր Շաբաթու ...

ՈՒՍՈՒՄՆ ԱՌԱՆՑ ԶՕՐՈՒԹԵԱՆ

Ամենայն ազգային հրատարակութիւնք ...

ՎԻՃԱԿԱԳԻՐ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՏ. Գ. ԹԻՒ 99. ԿԱԼԿԱԹԱ 1847 Յուլ. 3.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ

ԿԱԼԿԱԹԱ

ԱԶԳԱՑ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ. Ազատ քաղաքի բնակեր, և 'ի ներքոյ բարեխնամ Տէրութեան լինելով, ազատօրէն խորհել և ազատօրէն գործել արժան է ամենայն բարեաց և առաքինասէր անձին. Հրճուելի արդարև է այդ առաքինի, և արդարև փայլուն է ազատամիտ և ազատագործ անհատին՝ նախ և յառաջ յանձին բարեաւ զամենայն տեսակս առաքինական գործոց. զայն ամենայն փայլունթեամբ և խոհականութեամբ արտաքոյ երեւեցուցանել, այնպէս՝ որպէս զի մարդիկ տեսանելով զայն՝ պատկառեսցին 'ի նոցանէ, և փափագեսցին եւ անձանց օրինակել զնոսին. Այսպիսի ծայրագոյն ջանիւք կատարեալ ազատագործն հասցէ ուրեմն մարդիկ յուղիղ կանոնաց առաքինութեան, եթէ չիցէ խափան թողեալ արարեալ 'ի Տէրանէ, կամ 'ի ձեռս առնելով Նորա զնա իւրև գործի խնամու մարդկան, և յարմարութեան փառաց իւրոց: — Իսկ, այլ յերկրորդ և ափսոսալի հանդիսանայ այնպիսին յամենայն 'ի սիրելեաց և 'ի ծանօթից իւրոց. Իսկ եթէ այնպէս՝ ուրեմն որ ինչ խօսի՝ պատգամք յաւխոհնականք համարին և ընկալեալ լինին. և զոր ինչ գործէ՝ օրինակք և օրէնք կենաց համարին և ընկալեալ լինին. առաւ և նախանձ դրուակ զօլ ազատամիտ՝ ազատախօս և ազատագործ.

Բայց եթէ ոք ընդ հակառակն՝ կալցի կցէ յառաքինական գործոց, և միայն 'ի հասարակաց ազգասիրութեան տխմարհին զտոտահոգեալ՝ և անխախ ամենեւին 'ի մարդոյ և 'ի բարոյ մարդավարի նոցա՝ վաղվաղակի ընդ առատացն՝ ցղեցեալ կամ 'ի մեկնոց. երանեցէ 'ի տանիս իւր, և օրհնելով քարոզեսցէ «Յաւիտեան երկինքն:» — «Իս յաւիտեան փառաւորեցին.» Ո՞վ կարէ խոյս հայկին ընտանել.» Ով առ և իմ կամք.» ազնուագոյն անդրաթեամբ ասեմք. զի ոչ միայն թէ ա-

պատուիրն ոչ գործէ, այլ և մարդկօրէն անգամ ոչ։ Աւասիկ և որբանի ի յանտառս և յամայիս զհայրապատուն գազանաց անտառաց դբրէխքուր և զխուժադուժ կենդանեաց, քան թէ ի քաղաքս և ընդ մարդկան բանականաց բնակել. որոց սեպհական յատկութիւն է ընկերութիւն. որոյ հիմն և սկիզբն ընկերութեան է առաքինութիւն. և փոխանակ առաքինի ընկերութեանն է՝ հասարակաց մխիթարութիւն և երջանկութիւն։

Հորոստի

Հաղորդեալ

Պատմենիկք Մկրտիչ Ա. Տէր Յաղդասարեան, և Պոլսեցոյն Խաչիկեան ի ժողովարանի բժշկաց ի մեծն Պարիս Մոյէս Իժշէլէն քննեալ ի մաթեմաթիգական դիտութեան որժնացան՝ չնորհաց ընդունելութեան ի Մէգիկըլ Կալէճ. վասն ուսանելոյ զբժշկականութեանն արհեստ։ Ընձ չարս եղեն թէ ևս մանկանց ազգիս մերոյ յուսումն աղատականն և բազմազօտ գործոյ. այլ չեմք զԱստուած տալ ուշիմութիւն մասցնոցս՝ առ յհաւատ ուսմանն արհեստի ի պարծանս ազգի մերում, և ի մխիթարութիւն վիճակի կենաց երբեանց։ Նա ի փրկութիւն հասարակութեան միջադանց քաղաքացի ի ձեռաց անգութ և ընչասէրս բժշկաց ժամանակիս. որք անփոյթ լեալ ընդ մեծի մասին հեռանեն կամօք երբեանց, քան ներքին և վաստակաւոր ժամանակի ուսանելոյ, հեղձնելով զամենեսեան «Լիւչ փոխեալ ՚նէ. ՚նէմ մայրդ։ Նէմ մայրդ» ասելով։

—Աւուր և գիւտ ստոր յուլիս Մ. Ի ամ լեզու. կամ Աւուր և Հայոց ամ. փոխանակ աշխարհի.—Բումբեյի Տէլեգրամն անուանեալ Լրագիրն հրատարակէ, թէ Ամուսասանն խոստանայ դարձուցանել Մոսհման Շահին զամենայն երկիրն, զոր կորուսեալ ի ձեռաց Ափաթալեայ. և տալ զխօ աշխարհացն՝ որոց տիրեալ էին. եթէ ներեսցէ ինքեան անցանել զօրօք ընդ սահմանս իւր, և հատանել զՏեղակալ ի Բուշիւ։

Թուիցէ սակայն ոչ նշանակել այլ ինչ զի Հնդկաստան էր ստորկեալ Մոսկովայ ամբարտաւանութեան։ Ոչ համարիմք թէ այս համբաւ աղդել ինչ կարասցէ արժէից թղթոց Ընկերութեան կամ Աուրհակաց Տէրութեան, և այլոց. սակայն և ոչ ինչ զարմասցուք, եթէ Տէրն Հնդկաստանի տացէ զԹագաւորն Մերզա Ենգի-բուխ զօրաց իւրոց, և յուսասցէ յԱնգլիանոսս ընկերել զԹուրս Մոսկովայ խան, և փոխանակ կարգել զնա՝ որ համարի զօրավիգն մեզ ընդդէմ Ռուսաց՝ իբրև հասարակաց թըշնամեաց։ Թուի թէ այսպիսիք կարասցուք ընթերցողաց մերոց, մանաւանդ՝ որոց ի վերջին ծայր հեռաւորութեան ընտանեաց եղեն բնակեալ, թէ զնա փոյթ չէր կամ ունել զհայրանին ի փախուստ։

—Ասեն ևս, թէ Հօրեղբայր Թագաւորին Պարսից եղ զօրու ծանու ի Թեհրանայ դէպ ի Հերաթ, ընդդէմ Թագաւորաց։

Ասեն ևս թէ Թագաւորն Պարսից չնորհեալ է վերջին Խաչիկ Պողոսեանց, որ առաքելոց են չքնաղ տոստ ի Վոյգն Պարսից ընդդէմ դաշին 1801 ամի։—

Հաղորդ. ի Յնգլիզեան.

Յետ երկոց ուսումն բարբառին առեղին զայս լուր՝ ամենայն Լրագիրք Հնդկաց, մինչև աւելի չտալ մեզ ընթեռնել թէ որքան հաւատալ պարտի նաք.

ԵԹՈՎՊԻԱ

Հոլանդա

Ի ՄԷՋ 14ւ ժամանակաց Հոլանդայ
ի Անկղիացւոց բերելոյ բառ ազա-
տութեան գերեաց Եւրոպայ․ ամենայն
գաղթականք և մեծ կողմն զեղ-
չափարութիւնն և զԱզգ Հոլանդաց-
ւոց վասն անանկելոյ վաճառման նոցա
յերկրաց նամակաց․ բայց որում
Թղթաբերն ի Աֆրիկայ զլացեալ էր
յանձնել զայնս ի Անկղիացւոց․ և
տարեալ ընդ իւր ի Չինե․ Պատճառ
տարօրինակ արարողութեան Անգ-
ղիացիքն առեալ զանձն ոչինչ վճարել
կամի Տէրութիւն Հոլանդացւոց ի
վարձ բերելոյ Թղթոց իւրոց ի Աֆ-
րիկայ առ Անկղիացւոց, և վասն անե-
լեալ ուխտաւոր ամենայն յորս բերին
և յանձնեցին․ Աստի պատուէր ե-
դեալ վերակացու Թղթատանն Աֆրի-
կայ (Պոստ մաստր) ի վերակացուէն
որ ի Լոնդոն զի գրեսցէ Հոլանդայ
և այլոց տեղեաց որ ընդ ձեռն նորա
դայ Մարսիլեայ առաքեսցին յԱրալ
ափեր (Անգղիոյն ի վերայ Աստու-
ծմոյ անցանել) և որոց Թղթա-
տարութեան դաշինն թուլ էր․ մինչ
մինչ ցԱֆրիկայն միայն․ և անդ իսկ
յանձնել—Հոլանդացիք առ ազգա-
ւին համապատասխանութիւն լինէր
զաւակաց յերկրաց դիմաց․ այն
ընդէր ոչ առնեն Անգղիացին կան-
խադրեալ գրաւատութիւնն իւրեանց, կամ
ընդէր նոր գթութեամբ ի Աֆրիկայ
եթէ չէին միայն յանձնելոյ զնոսա
ի Անկղիացւոց․ այլ գուցէ բինա-
վարելով կարի անպատշաճ իւրա-
բեալ ազգի, տարաւ զնոսա իւր ի Չին․
Որդ ի համագամանացն պարտաւորե-
ցաւ Նշումակել կղզւոյս կարգել, զի
յամենայն ամսոյ մի շաբաթու ի Աֆ-
րիկե ուղևորեսցի առ ի բերել անաի
զղեկանն իւրեանց, որպէս և զառա-
քինն յամսոյս 18 շաբթուց "Մեր Ա-
փեր" յայս ապաքո․ Բայց առի թէ
այն կարգ առեալ է մինչ յընդունե-
լութիւն իւր եկեսցեն յերկրաց կող-
մանց․ Այդ և զնոյն ուղղական ե-
րկնանին միայն ի գործ դիցին որ և
այժմ ոչ խափանի․ այն է երթևեկու-
թիւն շոգենաւին ի Աֆրիկայ․
Յայս նուագ "Բաթաւիա" անուն
շոգենաւն երանէ․ որ ի մայրս ե-
կեալ առ ի Հոլանդայ Տէրութեան
պատկանելոյ․ յաղագս այն ծառայ-
ութեան․ և ունելընդունելի զանցորդս
և բեռինս յերկրաց տեղեացն բառ
առհամապատել դաշինքն․

—Խնդրութիւն և պանծանք մեծ
զգացեալ յուսալ մեր յԱզգասէր-
ւէն զբոռնաքաղխուութիւն Հայոց և ի
Հնդիկս․ մինչ արժանանալ անդամ ի
նոցունց երևելի պաշտօնատարութեց
ընդ "Բազմինամ Տէրութեանն" Անգ-
ղիացւոց նկատեցաք և առ շուրջ
ղմեալ փոքրիկ ժողովրդեանս եթէ և
ի մէնջ գտանէին Պաշտօնեայք Տէ-
րութեան․ և ահա նշմարեցաք զբա-
նի այս զօրականս, թէ և մանաւա-
կանս ի բնէ, բայց տարապարտակ ա-
պարդիւն ծառայոյս, և թէ չկոյեմ սխալ
յաչս կանաց․ Եւ զանձն այսց անկա
բազմամեայ ծառայութեան իւրեանց
ի նոյնորինակ պաշտօնի սուր թողլ
տուեալ է հանգչել ի գործոյ․ բայց
ոչ զի առձինս գտանէր, երբև զհիւա-
նութ զինուորս, այլ վճարէն ի փո-
խարինութիւն թոշակ թոյլտուու-
թեանն, որպէս թէ զնովք էին զինեալ
զնոսա ծառայել ի կեանս․ Զէ հարկ
յաւելուլ զի այն անկանելի (Թոշակ
քաջասերս—մեծաւ արժանաց ենդիւ*Յ—Ն)

---

* Մեծ առնէր ուղեւ՝ Գրէի՝ [illegible] ։ Էջն

մարտիկքն Արամեան 'ի դասս քաջա-
քացի զինուորացն իմանէին ըստ օրինի
քաղաքիս , այլ առաւ քանզի երջանիկ
գրէին զանձինս , եթէ փոխանակ կո-
խելոյ զձախաձախուա երկիրս այս՝ 'ի
կիպեց ուրեա , զգեղեցիկ և մանկա-
ւէս զօղ զաշտորէկսքն Հնդպաստա-
նի մարգէին 'ի մասս , ուր անշուշտ
ոչ միայն զաչեայ հարելոյ և զերծու-
թիւն արտի լուցանէին այլ նաև զպար-
տիս ուսիր մարկանելով զայն՝ պատա-
թերբս դիմէին միշտ յիւրեանց պատ-
ուելի պաշտօնէ քայց առա , . . . գրող
† խաթան 'ի կող մասին 'ի մարզ ։—

ԳԱՐՕԳԱՅՏԱՆ

Ի Նոր Ջուղայ գրեանք Հա-
սին Մայիս ամսոյ թուով , յորում
ուեռտարանեն՝ թէ Նորին Կայսերա-
կան Մեծութիւնն Ռուսաստանի
առաքեաց է զմեծագին Ընդաանեաք
Գնոակ Արկեստութեան առ Նորին
Սրբազան Յովհաննէս Արքեպիսկո-
պոս Սուրենեանց՝ Նախանդոր մի ,
զոր ազգային խնդակցութեամբ շնոր-
հաւորեմք ։

—Բաղում ինչ նաև այլևայլ պատ-
մին , է՝ որ աղէ , և է՝ որ ձախ , զոր
անաչեմք 'ի հրատարակելոյ , յու-
սացեալ դէպ 'ի քաջոյն կոյս յեղա-
շրջեալ տեսանել զնոսա ։

—Հետագայ լուրքս արդէն իսկ
'ի ձեռքն պատրաստ ունելով՝ ի գը-
րոց Բարեկամաց քաղեալ՝ ազատու-
թեամբ հրատարակեմք ։

Տեղ. գտնէ որոշակի երգ գնոտ նոյ ուսեալ նաց "Յ
Ճանապարհ. ամլաստանցն" հատ. կրկնել տակ՝ եկ
հաստատելոյ հարմարել լայաստ ապրեսաց ։

Վ. Տ. Ա.

†Խաթան՝ է կո՛դա՝ սահմ ազգ Հայոց ։

Վ. Տ. Ա.

Ի Ջուղա 'ի 1847 'ի Յունիս 1

Ըստ այսին ժողովով անդրանս կայ-
զրուպետեան կառավարութիւնք սրբոյ
մաւոյս Անհամբերելի , զօրս զորմա-
կայօք , զօրս խորհրդականօք և զօրս
մերատեսօք՝ ըստ չարեցուցից օգնա-
կանաց խորհրդականաց մարել զկա-
ռավարութիւնն ամենայն . Մի 'ի պա-
րեկաց զինեալս ունէր 'ի ձեռն զը-
ւածոց հրատարակել* յանհայտն մի-
ծակս ։

Ի Ջուղա 'ի 1847 'ի Յունիս 5

Ըստամբոր նորագ յուրք արժանի ծա-
նուցանելոյ ոչ դէպ ։— Միայն սառա-
կութիւն զրոյց և տասնութեան օգոց
յայսմ ձմեռնս որ եհաս ցԴ0 մինչ 'ի 49
աստիճան յաղագս չթուիսա , ղերպիսի չէր
տեսեալ մեր քնաւ , մինչ զի օդքս ա-
մենայն Եւ դարձեան ։

Ի Ջուղա 'ի 1847 'ի Փետրուար 25

Յայժ սրտմտութեամբ զուժեմ զպա-
կասիլն 'ի պատուականն և ազնուական կե-
նաց Գերապատիւ Գերապայ-
ծառ Մօհթանէ Գօրեայ Կոստանդնի
անդրանս , 'ի 21 Փետրուարի ամսոյ ,
մերձ 'ի մատնել արժանական ուխ-
տից հիւանդութեամբ որ եղև պատ-
ճառեալ 'ի ցրտահարութենէ 'ի ժա-
մանակի լինելոյ սաստիկ նորա խը-
նդրեալ կերակրովքս Ըստայնալ կա-
ռավարն առանց հաւատոյ ընծայելով
երկուց Պարսից դեզպանաց՝ քան զՄը-
ժանապատի Բժիշկ Դուրիթ Խաւ-
նին՝ զայսու միշտ յինքնագն հիւան-
թեան իւրում առնուլ զպէտքին յատու-
ցեալ քժշկէն . Սուտ խաղարկի եղեալ
նորա 'ի ձեռն առաջեալ Պարսից դե-
զպանաց , որք ժամանականու եղեն ան-
զոր և ոճաւի դեզպաութեամբ և սպա-
ծառ եղեն զրուցման կենաց նորա ։

* Նոր տեղ գառնեն՝ լի էր ։

Վ. Տ. Ա.

Յօգուտ հանրական ուսմանց գիտութեան տարածեալ Կուսակալն՝ քանզի բարեկարգ կառավարութեամբ նորա Ահրապնեացքն ուսուցս վայելէին բաւական կենաց իւրեանց երջանկութեամբ և ազատ 'ի բռնադատութենէ չարաչար անձանց : Օտարքս սկզբամբ գրեթէ ամենայն մեծամեծաց ազգաց համակեալ են 'ի սուրբ անհամարին, որք արդարութեամբ հատուց հանեն, քաղաք հաւատալ ենթակայ լինելոյ յայտնեալ չարեաց չարեաց և եղեռնագործ անձանց, որք առ ունին ստացեալ Կուսակալին ոչ իշխեն առ կենդանութեամբ նորա 'ի կիր առնուլ զչարութիւնս իւրեանց : Արդ, և արդէն իսկ քանի մի 'ի մեծամեծաց գան համբաւ եղեն յանկարծակի ընդունելով յօժարութ յանձանց 'ի չարաչար անձանց :

—Այսմամսեանս Անիթաղ Պօլսեթն և որդիքն Պեհլիվանեան Սարթինի խաննեն են 'ի մէջ մեծի վաճառականաց և ապահովութեան՝ յանձն թէ յանձնէն զոր ունին, 'ի պատճառս որոց առաւելեալ են նոքա դժուարին իւրեանց 'ի պաշտօնութիւնս իւրեանց և սան մեծամեծաց պաշտպանել զնոքա ամենայն թագաւոր 'ի թագս Ջուղայ :

—Անհմնատ Էլի խանն նախկին Երզրումի համբաւեալ Կուսակալին, յարմէ 'նա քանի մի ամօք յառաջ քան զայս արկաւ յիշխանութենէ անտի, և բազմիցս ձեռներէց ասաց և էր 'ի սահմանաց անտի, արդէն համբառացեալ զօրավարի երկու հարիւր հեծեալ ամօք: Պան և օտանք նմին նըմա յառաջնում յիշխանութենէ անկեալ որք այժմ չերեսուն զան յերեսն ,

—Երկու Անգղիացի քարոզիչ եկեղեցականք որք յանցեալ ամի 'ի կողմանց այսր եկեալ այսր անցին 'ի Թէհրան, արդէն իբրև մի ամիս է յորմէհետէ 'ի Տաճկաստան. եկեալ են աստ, և կամին իբրև զամ մի մնալ աստ 'ի քաղաքիս ... . Եթէ յաջողեսցի նոցա առնել զհրամանս 'ի նոցանց, ապա հաստատել զինոկութիւն իւրեանց աստ զամս բազումս. ապա թէ ոչ՝ անդէն դառնալ առ իւրեանս :

—Աբրահամապաշտ Բէհրէկ Պօլսեթ խանն, որ կոչոյր զԱպրշտ խան Եղբայր իւր միալ անուամբ յառաջ քան զայս 'ի Թէհրան, և կամէր աստ բերել զերեքդասնամեան իւր այր 'ի Թէհրանոյ, այժմ կամի երանել 'ի Թէհրան և ջանալ 'ի ձեռս բերել զկուսմար երկու հազար թումանաց ստահանջալուն բերոյ 'ի Թագաւորէն, և յետ որոյ եթէ յաջողակ համարեսցի կեալն զառնալ այսր հանդերձ գերդաստանաւ իւրով :

'Ի Զմիւռն 'ի 1846 'ի Դեկտեմբեր 18

Նորին մեծութիւն Սրբազան Կաթուղիկոսն Ներսէս գրեալ է Սրբազան Պատրիարքին և Համայն մեծամեծաց ազգիս, զի տացեն իւրեանց գիտել ցուցակաւ զամենայն ուսումն սրբազան ածողաց՝ զերասաց՝ ընծայ և չորմակուն և անշարժ կալուածոց որոց վանիցն Էջմիածնի, և բոլոր Եկեղեցեաց ազգիս . այլ զբազմաց զանկանալոյ այնց չէ յայտնեալ : Մանոր որոյ բազումք յերեսէ մեծամեծաց ազգիս ոչ կամիցին լինել կառավարութեան առաջնորդին վեհափառութեան որպէս և զնոյնն յայտնեալ են Սրբազան Պատրիարքին :

'Ի Զմիւռն 'ի 1847 'ի Մարտ 12

—Օ կնոյ մահուան բարեկարգ Կուսակալին անցելոյ 'ի 21 փետրվարի ,

յաջորդեցաւ 'ի տեղի նորա հրամանաւ Երկրպագելիական Թագաւորին մերոյ՝ Միրզայ-Գորգին խանն, որ և երկրորդ Մօհեթամատ միրզանին. յաւելով զի ընդ 'նովին անդորր կեանս անցանէ փոյթեալ.

ՇՈՒՇԻ. Մայ. 8 Տէր Ստեփաննոս Բաղդատ՚, Տէր Դաւիթ Ոսկանեան, և Տէր Մ. Յովհան, և Գարպասան Մարութեն բանի մի Հայոց հանին 'ի Շիրազ մասին փնտոյց սուրբն՝ 'ի Գոտքա, երկրորդն՝ 'ի Բեթղեհէմ, և երրորդն՝ 'ի Բասրա մասին քաջհանդութեան.

—Խաղաղութ նաւն եհաս 'ի Բուշեռ Մայ. 23.

ԲՈՒՇԵՌ. 'ի վաղուց հրամներոց են տասն 'ի Բուժթայի հոգաբարձութեամբ Կամպանիա Հնդկինչ մեր հին բարեկամին Երզամ որդեակ իմ հանդերձ Պարոն Մելքում Խշեր որդի Ոստանդով մասն ու ամենայն մեզ զԱնգղիացւոց, Տէր սայլ նոցա շնորհս ուսմանց և տառապելոց փոյթոց, և զմիայն արժանի որոնց մեծանել զնա 'ի կատարելութեան լու. Բարեպաշտութեան և բարի ուսմանց և փոյթոց.—Ամէն.

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՒՊՕԼԻՍ

Յունվարի 17 թուով գրէ առ մեզ մեծարգոյ Բարեկամ մի 'ի Կոստանդնուպօլսոյ՝ օրինակ զայս.

"Այս կողմերի ընկերութիւնս թէ և ամէն տեղ տարածեալ ունենն ա-ռողջաբար, առաջ Յարդութիւնդ լու-ացեալ գիտէ անցեա անձանց որպի-սութիւնս. և չէ կատարեալ 'ի վեր եւ ոգւոյ և մտածութեան հետե-թիւն դոյ 'ի սոսա, Այսն չափաղանց զօրեղու արժան է անշուշտ նոր-նաւոզ Արքայի Տէր Մաթէոս Պատրիարգն. զի յոյս ամենայնի ջա-նիւք կոչեաւ, և ժամ մի ոչ դադարէ մասին ազգային պէտից Իր. ա-նելի է որ թէ անդեն Հայոց ազգն, թէ եւ յառաջադիմութիւն ունին, ոչ լոկ իւրեանց կանոքն և օգնութեամբն է, այլ թէ անդեն Պատրիարգի ջանիւքն՝ որ և իրսուն ամեն, որ սյս դարէն Պօլիսու Հայոց ազգն չառ բախտաւոր պիտի լինին՝ որ այսպէս Պատրիարգի արժան եղեն. Նշմարէս եւ այս դարէն անդեն Հայոց ազգի բախտաւորութիւնն սուտ յայտնի երեւի զի Բաղաքական Կառավարութիւնն եւ յոյս ամենայնի փոխարկութիւն եղև. և ոչ այլ ինչ բանութիւն և խոստաւորութիւն չէր 'ի մէջ Օսմանեանց ընդ Հայոց ազգին, որ ամէնն բարձաւ Սուլթան ԱԲԴՈՒԼ ՄԷՋԻԴ խանն. և ամէն մեծարուեալ և ամէն ջանիւքով կարգալ տուաւ, որ որպէս Օսմանեան ազգին կենդի թէ դատաստանօք և թէ այլ ինչ, 'նոյնպէս եւ Քրիստոնեայ ազգին. կամ ով ոք որ լինի այսու՝ յեա իմ Տէրութեանս մէջն՝ ամէն մի հաւասար պիտի ընթանան. Այլ այս Հայ է, և այն Տաճիկ է չասուի. Այս անեալ հասատա եւ Յոյց իւր գուռ 'սաւած հրամանն՝ որպէս հրամանի համեմատ եւ դարձն կ.յայտնէ. մինչ զի հրապարակական դուռ տուած հրամանէն մինչ ցարդ փոխանութեամբ աւելի, որ կարելի է մինչ 200 հոգիք Տաճիկ քարոզ գնացած լինին, այսօրինքն՝ բանդին կապանօք. Այն նաքիմ՝ որ ընդդէմ հրամանի Արքային այլադգեաց ծեծ են տուած, կամ թէ իւրենց չարութիւն են արարած. Դրաւի թէ եւ չառ խիստ է Տաճկաց համար այս բանն և ընդդէմ իւրեանց օրէնացն՝ այլ ինչ ունէն որ Արքայի

խօսս հրամանն է, և համբերութեամբ պկսի սահանն ; Ո՛ հայք և եղբարք հողմին նայիմք մեր Հայոց եկեղեցւոյն որ սրգոյ բուրմամբ լաւ և յաջող ժամաննակին կնայեն՝ որ լաւ լաւ օգուտ և օգտին յառաջադիմութիւն անել և կամ թէ ազգի յառաջատուութիւնն ջանալ . քանզի լաւ և յաջող պտուղ է առջեւ մեր ձեռքն . Ո՞չ քան զկեւ սակութիւն կենաց մեծանալ կեցելու որպէս մեր Հայոց Եղցի լաւ ամբողջութիւն այս է . քանզի Փառքիւրքն ՚ի ձեռս բեր ունի և նայի , և մեծա հեռուն ի խոլջալեաց մանկանց ուսմանն և յառաջադիմութեան . որպէս մինչ օրս հաստատ կարծիւ է երբև հայր ՚ի մեր բոյ սրբոյ խոցոյ և եւ առաւել . Իբր մենք կարապեմք առ Աստուած , զի յաջողեսցէ այս մարդկան որն որ կրթանկանան յաջողութեան և յառաջադիմութեան Հայոց Ազգիս : Ամէն։

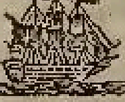

Նաւն Յովհաննէս Սարգիս փոյ ՚ի Մուրբոտենեան բանվարարք դեղեցեն

առ Պ. Յ. Սարգիս և Ընկերս .

Բանասիրական

Ինչէ՞ սպառ խօսք չէղելն :

Անդադրականութեան բարձրագոյն մոյն է համարելի որոշ անձնի խօսք նորինն . կամ՝ բերէն խօսելով կամ համեմատականութեան ուշադրութիւնն առմին այլ, եր ձգելով , որ ամէն եղեւ պէտք :

Նէնի ո՞ր տան թէ գո՞ւշ :

Ունելի նեռթ մտ ընկերութեանց՝ քան թէ տուր . եթէ յաւակաւոր ամբողջութեան ունեմոս՝ փոքր ՚ի չառն կարող եւ ցոյց տալ այն ամէն բանի մերոյ (որ հասա խօսում են) եթէ ոչ , լաւագոյն է այլոց նեթի մերոյ խօսիս , քան թէ դու նոր նեռթ յառաջ բերիս :

Գուշէ՞ը ու մեռոփութեանց ուղղութեանցն :

Երբենք ցոյց տալ որ գու գիտուն ես , բայց եթէ մասնաւոր գիտնականք ; Գահնը այդ գիտաց համար . և մինչ ատքին եւ բիզանեան քաղաքով հանեն՝ քան թէ դու երեւալմեսու : Որով կնամբադիր համեմատ անձն , և առելի գիտուն քան զոր երևք ես : Երբեք խմաստագոյն կամ սուսահանսեաւ մի ցոյց տալ բերք քան զոր ընկերն : Զի որ ընաց բեր ատուամ ներանց տալ , մեծա հարց կ՚զանե եերն , և եթէ չափելով զուրս ճիան լինի . ծաղրական և արհամարհելի եղինի : Բայց եթէ այլ բնն պէտք կնամբրելի խմաստակ : Այլ ինչ կայ որ ծնմաղեաս արժանիքն այնքան քաղցրացնէ՝ աչխարհմնա-կարծիքնան՝ որքան համեստութեամբ բեր գիտուն ձեռագանելն :

Բանախօսութեանց պարագայից :

Յորժամ կամենաս պատմել տալ որոց մարդիկ խօսից կամ կարծեաց , թիւղ զո մոլաք : եւ զանազան , խօսելոյ կերպն և ձայնդ ցած լինի և անուշ . և այն եւ՝ համարձակ և բնական , և ոչ թէ կրթեալ : Գործ անձին մտադրութիւն բառերն եր աւելորդս համառօտելոյ . զոր օրինակ " կարծեմ է խօսելով, եմ,"—" Հաստատ ըմ , բայց համատամ"—"Իս սուտ ասել կարծիմ եմ," և այլն : Այլ ընտրս կամ վեհը առաջաւոր որք մեն զուարճաճախօսութեանց : որ ցոյց տալ թէ ոչ ինքնմ ես մերաւորել . և մի քո տրամադրելն ես կամենաս՝ փառաւորել . քանզի ձեռն յաւակնելին երկարեալ՝ մինչ առելի կայոյ ժամանակաւոր խորհրդութեան յիշելոյ կապմանց ես :

Ուստի կարէ ՚ի վիճաբանութեանս չէ՞ր նոյն .

Յետ կաց որքան և կարես ՚ի վիճաբանական դրուցատրութեանց՝ ՚ի մէջ խօսելն ընկերականութեան . որ անկալ ատ ուրիշ վիճաբանող կողմանցն գիտել տայ : Եւ եթէ չառ տաքանայ՝ չանոն առաջատալ , այնմ որոց մեն զուարճախօս յուսահա կամ կատակաւ :

Համբերութեանց վիճաբանելոյ մէջ .

Վիճաբանութիւնն չպետք լինել ծերմ և արագաշատ , եթէ եւ մեր սատութիւնն ուղիղ լինի , զեր եւ պէտք պարկեշտ և համեստ երանակաւ նշանց տալ . որ եթէ չյաղթեն՝ լաւ կրոնուս խօսքն փոխել ասելով . "չեմք կարող յաղթանակել երկոք , և ոչ բան հարկաւ մեզ . մասնաւոր թող մնալ առաւելական մերոյ խօսինք :"

Տեղաց պարզաբանութեան նշաբնել է .

Ցիշեաց թէ տեղաց պատշաճաւորութիւն կայ , որ ամէն ընկերութեանում նկատել արժան է . քանզի որ ինչ չառ յարմարոյ մնաւ , կարելի է թէ մեջ անյարմար լինի միւսումն .

Նոյնպէս 'ի վերայ Հակառակ Բարեկամին :

Անմխիթարելի վշտացին սխալեաց զաւակք իւր դիւրագին մինչ տարակուսեալ խոկալի զմահ բարեկամին , զոր կարծէին 'ի չեք դարձեալ . սակայն յանկարծուստ մշակն արդար նշմարեալ զուարթացոյց զսիրտ իմ ցուցանելով յաղ անձրևել զի Տէր տրամադրեալ ընակէր յԱստուած : Դիտեմք թէ եւ և բարեկամք իմ կեամք 'ի նիւթոյ իշխանութեան արքայի մեծի որ ունի զօրութիւն յաղթաարար , և յիմարեաց զգօնութիւն իւր թէպէտև 'ի ցանկալի սակայն Հնազանդ յերկնից իւր . որպէս փառք և անձն զանձնոյն ինչ ըստ Հաճոյից իւրոց : Նոյն Հանդերձ Նորուն սիրտթեան ընակիմք մեք յաշխարհին իմ նմանապատ , յերկիր չար և ծարաւուտ , այլ տակաւին 'ի Նորա բարիս և պաշտպանութեան արքային :

Յուզումն այս մեծ մատակարարէ զանս իւր բարեկամաց իմոց , որոց են զխորհուրդ իւր արքայական՝ զի առաքեաց դրօշակ իւր յորժամ արժանի զատեացի , կոչեաց զնոսա առ իւր . և տայց անձնեցուն ոչ լոկ Գիտութիւն այլ զԱստուածութիւն , զխաղ և զխոնարհութիւն վայելուչ :

Մինչ բարեկամոյց ընդ պահապանս , կամ քրիստոնեից 'ի մշակն . ոչ , այլ անդադար յորժամ մնոց պատուեցից և օրհնեցից զարքային մեծափառ , և նո կատարեցից զհրաման նորա : Դժգ արդեօք այլ ինչ խոստումն նման նորին , որոյ խորհուրդ կոյ անդ շուրջ և Աշխարհութիւն անձնեալ ; գծ արդեօք պահապան նման պահապանի նորա ; կամ ուրախութիւն ընդ երկնաւորին : Եթէ այսպէս , ուրեմն ընքան առաւել զուարճալի է մեծանին նորա , որք մնացինն 'ի Յիսուս Քրիստոս : Ամենայն փառք բարեկամին իմոյ անցանէ զանցանել զգացումն մարդկային մտածութեան . մահկանացութիւն 'ի բաց փարատի , և անմահութիւնն երևի : Առ նորա ոչ նմանէ անտ սպանիչ , ոչ 'ի գաղափարին և ոչ ըստ Հիման , բայց յաւիտենական է յերկինս :

Ի վերայ այսր մտածութեան բարեկամի իմ ընդ արքային Հրեշտակին կուսեացի . բանզի չէք ինչ այնպէս յերդեցուցանողէս զՏէրն իշխանական , բայց սա ոչ զոյ երկիւղ անկանել յերեսաց թագաւորին կենաց , սա կեամք առ 'ի մնասնել , բայց անդ ունիմք կենդանի , Արդէն և ընութեան մարդոյ թագաւորեալ է սուգ առնուլ տակաւին , այլ փառքն այն անսպառ , և երանութիւնն յաւիտենական զոր մինչ 'ի ծայրն կատարելութեան բարեկամին իմ վայելէ , արդելու զիս արտասուել զառանձինս , կամ որպէս Յովսէփ կորուսեալ , որ զըտեալ յԱստուած , ոչ մեռեալ , որ մինչ ցայժմ չկարեմք առել զի կեայր : Նուէր սրտում խորհուրդք իմ վերջացին 'ի վերայ փախուցեալ Հոգոյ նորա . և Էր ոչ յարեայց առ 'ի խոկալ թէ զինչ զօրութիւն Հոգի նորա անդադար երգէ 'ի գովեստ և 'ի փառաւորութիւն սուրբ Երրորդութեան , և անխոնջ վաստակի 'ի փառս 'ի տեսանելի և 'ի փառաւորանելի ղ Հոգւոյն և զԳրանն և այսպէս փոխել զախուր խորհուրդ իմ 'ի Երկնաւորական պատրաստութիւն վասն նոյնգունակ անցից յորհնեալ աւուրն այն :

Թարգմանութիւն

Ա. Ի.

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՈՐԲԱՆՈՑԱՑ ԸՆԴՀ ԱԶԳԻՆ
Մ. Դ. Թաղիադեանց Խմբագրող